

TANULMÁNYOK

Békés Gellért

AZ IGE SZOLGÁLATÁBAN

„Az Egyház mindenkor úgy tisztelte a Szentírást, mint magát az Úr testét, hiszen főleg a szent liturgiában szüntelenül veszi és nyújtja a híveknek az élet kenyerét mind Isten igéjének, mind Krisztus testének asztaláról.”

„Krisztus papjainak és a többieknek, akik mint szerepök vagy hitoktatók jogszerűen látják el az ige szolgálatát, szakadatlan buzgó olvasással és gondos tanulmányozással kell csüggeniök a szent iratokon, nehogy valamelyikük „Isten igéjének lélektelen hirdetője legyen külsőleg, mivel nem hallgatója belsőleg”...”

(Az Isteni Kinyilatkoztatásról, 21 és 25)

A pap az egyházban az ige szolgálatára hivatott: egyik legfőbb feladata, hogy hirdesse a krisztusi üdvösség evangéliumát, s ezzel magát a krisztusi üdvösséget közvetítse. Mivel pedig a krisztusi evangéliumot annak őszövetési előkészítésével és az apostoli egyházban történt első megvalósulásával együtt a bibliában őrizte meg s közvetíti nekünk az egyház, egészen természetesen, hogy a II. Vatikáni Zsinat az isteni kinyilatkoztatásról szóló hittani rendelkezésében — éppen úgy, mint a papi szolgálatról és életről szóló dekretumában (13. p.) — a papoknak különösképpen lelkükre köti a biblia elmélkedő olvasását és tanulmányozását. A megokolás nyilvánvaló: Hogyan hirdethetné Isten igéjét belső meggyőződéssel az, aki személyileg nem foglalkozik ezzel az igével, s nem hallgatja azt belső figyelemmel?

Az isteni ige hívó tanulmányozásának és hirdetésének papi feladatát a maga teljes távlatában azonban csak akkor tudjuk fölmérni, ha világosan számot adunk magunknak arról, hogy mit jelent az egyházban az ige hirdetése. Szögezzük le mindjárt: az ige hirdetés az egyház egyik legelemibb életműködése. Amint a vérkeringés táplálja a testet, úgy táplálja az ige hirdetés Krisztus titokzatos Testét. De miért van az isteni igének ekkora fontossága az egyházban? Egyszerűen azért, mert az egyház teljes mivoltában, eredetében, főnnállásában és beteljesülésében Isten igéjétől függ. Mi más ugyanis az *e k k l e s i a*, nevének bibliai értelmében, ha nem Isten üdvösségre kiválasztott és összegyűjtött népe. Nos, ezt a népet Isten Igéje, — a próféták, majd pedig Krisztus és az apostolok ajkán fölhangzott Isteni Ige választja ki és gyűjti össze. Ez a bibliában leírt és az egyházban hirdetett isteni ige nyilván-

nitja ki ugyanis a világban Isten üdvözítő emberszeretetét, s hívja meg az embert az örök üdvösségre. Ennek az isteni ígének hite, hívó elfogadása tesz megigazulttá, Krisztus megváltó kegyelmének részesévé. Az egyház pedig voltaképpen ezeknek a hívó és megigazult — vagy legalább megigazulásra hívott — emberek közössége. Tehát valóban Isten ígéje teremti meg az egyházat. De Isten ígéje élte és vezeti a beteljesülésre is az egyházat, nemcsak mint a bibliában megőrzött és olvasott ige, hanem mint az igehirdetésben itt és most megszólaló, kegyelmi erejű isteni szó. A pap éppen arra hivatott az egyházban, hogy ezt az ígét, az élet kenyerét nyújtsa a híveknek.

De nemcsak az ige, hanem — amint a zsinati dekrétum is mondja — az eukarisztia is az élet kenyerere. Az egyház az ige és a szakramentum üdvözítő kenyerét együtt nyújtja híveinek. Az eukarisztia nyilvánvalóan valamennyi szentséget összefoglalja, mivel a hagyományos teológiai tanítás szerint a többi mind erre az eukarisztikus Krisztus-közösségre van rendelve. Amit pedig Isten ígéje emberi szóban közöl — a megváltás kegyelmét s az üdvösséget — azt az eukarisztia a kenyér és a bor szentségi jelében adja. Végeredményben ige és szentség, mindkettő egyet ad: Krisztust.

Krisztus, az emberré lett isteni Ige az Isten kenyerere. Ő maga mondja: „Atyám adja az igazi mennyei kenyeret: az az Isten kenyerere, amely leszállt a mennyből és életet ad a világnak.” (Jn 6, 32-33). Azzal, hogy szeretetében irántunk egyszülött Fiát adta nekünk és értünk, Isten maga szegte meg ezt a kenyeret az emberiség asztalán, Jézus pedig tanításában és megváltó szenvedésében, de főleg az utolsó vacsorán maga adta önmagát, mint az élet kenyerét, híveinek. Akár szóban tehát, akár szentségben, mindig maga Krisztus az üdvösség kenyerere, mert tulajdon isten-emberi személyében és megváltó áldozatában teremti meg Isten és ember életközösségét, vagyis a teremtmény bevonását az isteni élet és szeretet közösségébe, ami voltaképpen maga az üdvösség.

Az ige egyházi szolgálatában a pap pontosan arra hivatott, hogy ezt a krisztusi üdvösséget közölje az emberekkel. De hogyan? Kétségkívül úgy, ahogy üdvözítő ígéjével maga az Isten közölte és közli ma is ezt az üdvösséget. Elsősorban tehát, a zsinati tanítást követve, kifejtjük, mi módon közölte Isten üdvözítő ígét az emberrel, ebből azután levonjuk a következtetést, hogyan kell nekünk ezt az üdvözítő ígét hirdetnünk ma az egyházban.

I. HOGYAN KÖZÖLTE ÍGÉT AZ ISTEN ?

Isten ígéjének közlését az egyházi hagyomány, a szentírást követve, isteni kinyilatkoztatásnak nevezi. A II. Vatikáni Zsinatnak hittani szempontból legjelentősebb tanítása kétségkívül erről a kinyilatkoztatásról szól, s azért ez a legjelentősebb, mert ebben van megalapozva a zsinat sajátos üdvőtörténeti szemlélete. A következőkben főleg a kinyilatkoztatásról szóló, jelentőségéhez mérten aránylag rövid konstitúció alapján fejtjük ki, hogyan közölte ígét az Isten a kinyilatkoztatásban.

1. Igéjével Isten önmagát közli.

Teológiai tanulmányaink akarva-akaratlan arra szoktattak, hogy Isten kinyilatkoztatásában elsősorban valamifajta vallási és erkölcsi tanítást lássunk. Az elemi hitoktatástól a gimnáziumi dogmatikáig, erkölcsstanig és apologetikáig „tanultuk” a hittant. Szemináriumba kerülve az „iskolás” bölcelet és teológia segítségével mélyítettük el hittani ismereteinket, hogy szószékről, iskolában, vagy személyes beszélgetésekben mi is „tanítani” tudjunk másokat a vallás „igazságaira”. Istent önkéntelenül is nemcsak mint Urunkat, hanem mint valami tanítómestert képzeljük el, aki mennyei katedra-trónusáról az ószövetségben prófétái szavával, az újszövetségben főként emberré lett Igéjével oktatja az emberek fiait az istenfélő és erkölcsös élet igazságaira és parancsaira. Az egyház egyik legfőbb feladatát a világban éppen abban látjuk, hogy tévedhetetlenül közvetíti és egyre jobban kifejti az apostolok által ránk hagyott kinyilatkoztatott isteni tanítást.

Nos, a kinyilatkoztatásnak effajta „iskolás” szemlelete kétségtelenül helyes, hiszen az ősegyház hagyományán, sőt magán a szentírásan alapul: Isten valóban „tanít” minket kinyilatkoztatása által. Kérdés azonban, hogy a vallási és erkölcsi igazságok tanítása valóban eredeti szándéka és végső célja-e az isteni kinyilatkoztatásnak, vagy pedig annak csak következménye, mintegy gyakorlati közlési módja. Bizzuk a kérdés eldöntését a zsinatra. A kinyilatkoztatásról szóló rendelkezés 6. pontjában ezt olvassuk:

„Az isteni kinyilatkoztatásban Isten önmagát és akaratának az emberek üdvösségére vonatkozó örök döntéseit akarta nyilvánítani és közölni, mégpedig avégett, hogy részt adjon az emberi értelem felfogóképességét teljesen meghaladó isteni javakból.”

Ebben, az I. Vatikáni Zsinatot idéző, alapvetően fontos szövegben két fogalmat kell pontosan megkülönböztetnünk: az egyik a kinyilatkoztatás mivoltát fejezi ki, ami nem más, mint Isten önközlése és üdvözítő akaratának nyilvánítása; a másik ennek az isteni önközlésnek sajátos célját, magát a kinyilatkoztató isteni szándékot határozza meg, ami az ember üdvözítése. A kettő belsőleg és elválaszthatatlanul összetartozik, mivel az ember éppen azáltal üdvözik, hogy Isten önmagát közli vele. Isten ugyanis maga az élet: a lét, az igazság és a szeretet teljessége és eredeti forrása; az ember üdvössége pedig részesedés ebből az isteni forrásból: az isteni létből, igazságból és szeretetből. A zsinati tanítás veleje tehát az, hogy az ember üdvössége Istennel való közösségében válik valóra, az isten-közösség feltétele pedig az, hogy maga az Isten nyilvánítsa ki önmagát az embernek.

A zsinati rendelkezés 2. pontja ugyanezt így írja le: „Jóságában és bölcsességében az Isten úgy határozott, hogy kinyilatkoztatja önmagát, és tudunkra adja akaratának szent titkát (vö. Ef 1, 9), melynek folytán Jézus Krisztus, a megtestesült Ige által, a Szentlélekben az Atyához járulhatnak az emberek, és az isteni természetben részesülhetnek (vö. Ef 2, 18; 1 Pét 1, 4).”

Mindebből nyilvánvaló, hogy — a zsinat szerint — kinyilatkoztatásában az Isten nem személyétől független, vallási és erkölcsi igazságokat és parancsokat tanít, hanem teremtménye iránt való személyes szeretetből önmagát közli vele, és üdvözítő akaratát nyilvánítja ki neki. Ezzel az önközlésével Isten a tulajdon életében való részesedést és közösséget ajánlja föl az embernek, ami maga az üdvösség.

2. Isten emberi módon közli magát.

Am, a kinyilatkoztatásnak ez a legveleje, hogy Isten önmagát közli az ember üdvözítésére, önmagában még semmit sem mond arról, hogy hogyan közli magát Isten az emberrel. Nyilvánvaló, hogy ez a közlés nem történhet másként, mint természetünknek megfelelően, emberi módon, különben az ember nem volna képes fölfogni azt. Valóban így is történt. Isten az emberi élet valóságában: eseményeiben, tetteiben, szavaiban nyilatkozott meg. Az isteni kinyilatkoztatás egyuttal sajátosan emberi is.

Kérdés azonban, mi a kritériuma ennek az emberi formákban megjelenő isteni kinyilatkoztatásnak? Miképpen ismerhető fel az emberi események mozgalmak és tarka szötteiben az önmagát kinyilatkozató isteni szándék? S ha felismerhető, hogyan fejthető meg, hogy voltaképpen mit akar mondani az emberi világban megnyilvánuló Isten?

Kétségtelen, hogy az isteni megnyilvánulás többnyire rendkívüli, csodásnak számító eseményekben történik. De ugyanakkor igaz az is, hogy ezek az események, természeti jelenségek vagy történeti tények, bármennyire is rendkívüliek, végeredményben az ember világában folynak le, s ezért semmi sem teszi szükségessé azt, hogy önmagukban egyértelműen isteni megnyilvánulásoknak tekintsük őket. Ami itt döntő, az pontosan az eseményt értelmező isteni Ige, vagyis az Isten által sugalmazott prófétai, krisztusi, vagy apostoli szó. Ez a szó az, amely az emberi eseményben rámutat az isteni megnyilvánulásra, és azt is kijelenti, hogy e megnyilvánulással mit akart közölni velünk az Isten. Klasszikus példa erre a zsidó nép kivezetése Egyiptomból, amely prófétai értelmezésben Isten kiválasztó, megszabadító és üdvözítő szeretetének kifejezése. Tény az, hogy tettek és szavak, események és azok prófétai értelmezése elválaszthatatlanok egymástól az isteni kinyilatkoztatásban. A zsinati rendelkezés ezt így fejezi ki:

„A kinyilatkoztatás eseményekben és hozzájuk bensőleg kapcsolódó szavakban bontakozik ki. Istennek az üdvösség történetében művelt cselekedetei kinyilvánítják és megerősítik a tanítást és a szavakkal kifejezett valóságokat. A szavak viszont a tetteket hirdetik, és a bennük rejlő titkot világítják meg.”
(2. pont)

Szavak és tettek tehát kölcsönösen kiegészítik egymást az isteni kinyilatkoztatásban: az emberi szóban közölt isteni Ige Isten tetteit hirdeti és magyarázza, az emberi eseményekben megnyilvánuló isteni tettek viszont a valóság jellegét és súlyát adják Isten igéjének. Így tehát mindkettő: emberi szó és

tett eszköze lesz az isteni közlésnek, s a kettő egymást kölcsönösen kiegészítő benső kapcsolatban határozza meg az isteni kinyilatkoztatás emberi jellegét.

3. Isten önközlése történeti jellegű

Az isteni kinyilatkoztatásnak azonban nem volna igazán emberi jellege, ha nem az emberi történet folyamatában jelennék meg. Az emberi események, tettek és szavak, amelyek által Isten közli önmagát, nyilván nem elszigetelten, összefüggés nélkül, szinte csak alkalomszerűen történnek meg vagy hangzanak el, hanem folyamatosan s egymással szerves összefüggésben. Isten evilági megnyilatkozása tervszerű: pontosan felismerhető kezdete és meghatározott végső célja van, s ezért kiindulópontjától beteljesedéséig belsőleg összefüggő és fokozatosan kibontakozó egységet, szerves történeti folyamatot alkot. Ez a folyamatosan kibontakozó belső egység a történetes folyamatának egy-egy szakaszában nyilván nem ismerhető fel világosan, de amikor egy-egy jelentősebb szakasz befejeződött, a kinyilatkoztatás további fejlődése során az előző szakasz jelentése és folytatólagossága érthetővé válik. Erre a legjobb példa az ószövetség a maga teljes egészében, amely — Szent Agoston szavai szerint — már magában rejtli ugyan az újszövetséget, de belső egysége és teljes értelme csak az újszövetségben válik nyilvánlávóvá. Istennek ezt az emberi történetben folyamatosan megnyilvánuló célirányos kinyilatkozását az üdvösség történetének nevezzük.

Az üdvösség története voltaképpen már az ember teremtésével kezdődik. Amint a Rómaiakhoz írt levélre hivatkozva a zsinati rendelkezés is hangsúlyozza, Isten a világ teremtésével és fönntartásával szüntelenül „tanúságot tesz az emberek előtt önmagáról” (3. pont), mivel „ami benne láthatatlan: örök ereje és isteni mivolta, a világ teremtése óta művei alapján értelemmel fölismerhetők”. (Róm 1, 20; vö. 6. pont) Ez a teremtett világban történő isteni megnyilatkozás nemcsak valami keveseknek való, elvont bölcséleti istenismeret tárgyi alapja, hanem Isten konkrét fölismerésének forrása, amiből — még ha primitív formában is — az emberiség történetének hajnalától kezdve mindmáig minden vallási igény, istenkeresés és üdvösségvágy származik. S a biblia kulturkörén kívül kialakult nagy vallások tanúsága szerint az ember ezen isteni megnyilatkozás alapján — még ha szellemi fejletlenségéhez mérten tudatlanságának és erkölcsi gyöngeségének számtalan tévedésével és torzításával össze is keverte — mégis csak eljutott Isten transzcendens üdvözítő létének bizonyosfokú fölismerésére.

Ilyen értelemben mondja a nem-keresztény vallásokról szóló zsinati nyilatkozat 2. pontjában: „Az ókortól fogva mindmáig valamiképpen megérezték a népek azt a rejtélyes erőt, amely ott van a természet folyamataiban és az emberi élet eseményeiben. Néha még a legfelsőbbrendű Isteni Lényt, vagy akár Atyánkat is felismerték. Ez a megézés, illetve fölismerés bensőséges vallási érzéssel tölti el életüket . . . A katolikus egyház semmit el nem vet

abból, ami e vallásokban igaz és szent. Őszinte tisztelettel nezi . . . parancsokat és tanait. Ezek sokban különböznek ugyan mindattól, amit ő igaznak tart és tanít, mégis nem egyszer megcsillan bennük egy sugara annak az igazságnak, amely minden embert megvilágosít."

Az egyházi tanítás azonban megkülönbözteti az üdvösségnek ezen általános értelemben vett, és a vallások történetével azonosítható történetétől az üdvösség sajátos értelemben vett történetét, amely Ábrahám isteni meghívásával kezdődik s Krisztusban és az egyházban teljesül be. Ábrahámot az Isteni gondviselés arra választotta ki, hogy egy nép ősatyja legyen, mely tulajdon vallási történetével előkészíti azt az egyetemes vallást, amelyben a föld minden népe megtalálhatja az üdvösség útját. Ábrahám hitt Isten üdvözítő ígéretének, „s ez megigazulására szolgált”. (1 Móz 15, 6) A választott nép ennek az isteni ígéretnek és ábrahámi hitnek jegyében születik. Erre az ábrahámi hitre, az élő és igaz Isten ismeretére, a gondviselő Atya és a végső igazságot szolgáltaő Bíró megvallására, s vele az egyetemes üdvösség és a Messiás hívó várására azután Mózes és a próféták tanítják ezt a népet. (vö. IK, 3) Mint a föld minden más népe, a hit és erkölcs dolgaiban ez a nép is „keménynyakú”: története folyamán szüntelen hamis istenek után fut és ellenszegül teremtő Ura és Istene parancsainak. Izrael egész története drámai előképe az üdvözítő szándékú irgalmas Isten és az oklatan, önmaga kényét-kedvét tevő engedetlen ember, az üdvösségre hívó kegyelem és a bűnre hajló szabadság küzdelmének. Ez a küzdelem, mint az emberiség lelkiismereti drámája, az egész történelmen végigvonul. De pontosan ennek az Izrael egész történetét jellemző küzdelemnek folyamán, az ószövetség történeti eseményeiben és prófétai értelmezésében bontakozik ki teljes mivoltában az üdvösséget hirdető és az üdvösségre hívó isteni kinyilatkoztatás.

4. Az üdvösség története Krisztusban teljesült be.

A választott nép történetében kibontakozó isteni kinyilatkoztatás végső értelme csak a Messiás személyében lesz nyilvánvaló, akiben az üdvösség története beteljesedik. Az ószövetségben Isten „többféleképpen s különböző módon szólt a próféták által”. (Zsid 1, 1) — a fentiek szerint a bibliai kinyilatkoztatás körén kívül kialakult nagy vallásokat is az illető kultúrkör „ószövetségeiként” foghatjuk föl, amennyiben az egyetemes krisztusi vallás gondviselésszerű előkészítései, — Jézus Krisztusban maga a kinyilatkoztató Isteni szó, Isten örök Igéje lett emberré, hogy tulajdon Istenemberi személyében nyilatkoztassa ki az Atyát és az ő szándéka szerint vigye végbe az üdvösségszerző isteni művet.

„Jézus Krisztus, a megtestesült Ige 'emberekhez emberként küldve', „az Isten Igéit beszéli” (Jn 3, 34), és az Atyától rábízott üdvösségszerző művet viszi végbe (vö. Jn 5, 36; 17, 4). Aki őt látja, látja az Atyát is (vö. Jn 14, 9). Tehát ő fejezi be és teszi tökéletessé a kinyilatkoztatást már a pusztá jelenlétével, önmaga kinyilvánításával, szavaival és tetteivel, a csodajelekkel, főleg azonban halálával és halálból való dicsőséges föltámadásával, végül pedig az

igazság Lelkének elküldésével. Isteni tanúságottellemel cresiti meg, hogy velünk van az Isten, és ezáltal megszabadít minket a bűn, meg a halál sötétségéből, és örök életre támaszt föl.” (1 K. 4)

A zsinat itt világosan tanítja, hogy Krisztus, az ígért Messiás, eljövételével nemcsak időrendben fejezi be az ószövetségi kinyilatkoztatást, hanem belső mivoltában is beteljesedése Isten üdvözítő megnyilatkozásának, mivel „benne lakik testileg az istenség egész teljessége” (Kol 2,9), és engedelmes életével, keresztfáldozatával és megdicsőülésével valóban ő lett „Istentől bölcsességünk, megigazulásunk, megszentelődésünk és megváltásunk” (1 Kor 1.30). Krisztusban teljesedett be Isten kinyilatkoztatása és az ember üdvössége.

Mindebből kettős következtetést vonunk le. Egyrészt azt, hogy Krisztussal lényegében befejeződött az üdvösség története, mivel teljesebb isteni megnyilvánulás és önközlés, mint az, amit emberré lett Igéje által művelt Isten, ezen a világon nem lehetséges. Krisztussal tehát az üdvösség történetében elérkeztek a „végső idők” (*tempora eschata*) és „küszöbön áll” Isten országának beteljesedése. De másrészt ez korántsem jelenti azt, hogy krisztusi üdvösség rendjében nincs többé értelme az időnek, sőt éppen mivel az ő személyében vált valóra a teljes istenközösség, vele kezdődik az üdvösség egyetemes megvalósulásának korszaka. Krisztus személyéből és tanításából most már valóban megismerhetjük mindnyájunk teremtő Atyját, az élő és igaz Istent, az ő Lelkéből újjászülethetünk Isten gyermekeivé, az ő áldozatul adott testének és vérének közösségében, az eukarisztiában, részesei lehetünk az új, végleges és örök szövetségnek és emberi létünk is beteljesülhet Istenben.

Az üdvösség története tehát Krisztusban teljesül be, mivel ő az isteni kinyilatkoztatás teljessége: az ő istenemberi személyében és üdvösségszerző művében maradéktalanul közli magát az üdvözítő Isten; de ugyanakkor ő az isteni üdvösség forrása is: „mindnyájan az ő teljességéből merítünk” (Jn 1,16).

5. Hogyan közli magát Isten Krisztusban?

Mivel Krisztus az isteni kinyilatkoztatás teljessége és üdvösségünk forrása, most már csak az a kérdés, hogyan közli magát Isten Krisztusban, és a krisztusi közvetítés (*mediatio*) által miképpen válik valóra a világban az isteni üdvösség. Itt csak három legsajátosabb vonását emeljük ki a kinyilatkoztatás és az üdvösség krisztusi közvetítésének.

a) A krisztusi közvetítés *eszkatalógiai* jellegű. Mit jelent ez? Főbb már mondtuk, hogy Krisztussal befejeződött az üdvösség története, mivel teljesebb isteni megnyilvánulás és önközlés, mint az, amit emberré lett Igéje által művelt Isten, ezen a világon nem lehetséges. Ez azonban nemcsak Krisztus személyére és üdvösségszerző művére, hanem az üdvösség egész krisztusi közvetítésére is vonatkozik. Krisztussal, s főleg az ő

Szentlelkének pünkösdi kiárasztásával Isten országa eljött, s — ha szellemileg láthatatlanul is — jelen van az ember világában. Ez az istenország a bibliában nyilván nem Isten mindent átfogó uralmát jelenti, nem Isten mindenható erejét, amellyel megteremt és szüntelenül fönntart minden létezőt, hanem egészen sajátos értelemben azt az isteni uralmat, amely a Teremtő és teremtménye közt személyi kapcsolatot, üdvözítő Istenközösséget hoz létre. Kérdésünkkel összefüggésben ez annyit jelent, hogy Isten Krisztusban végérvényesen kinyilatkoztatja önmagát és végrehajtja üdvözítő szándékát. S ha az ember önként és szabadon elfogadja az isteni üdvösséget, az ember-szerető Isten üdvözítő uralma megkezdődik az életében. Azzal, hogy Isten országa Krisztusban eljött közénk, ez az üdvözítő isteni uralom nem Igéret többé, hanem valóság: az ember világában jelenlévő és működő kegyelmi erő. Bárhol fölhangzik a krisztusi üdvösség örömhíre, az ember akarva-akaratlanul is választás elé kerül, s azzal, hogy elfogadja vagy visszautasítja az evangéliumot, nemcsak majd az eljövendő ítéleten, hanem már itt és most részesül, vagy nem részesül az üdvösségben.

Ebben az eszkatológiai értelemben tehát Krisztus óta az üdvösség történetének nincsen folytatása: az újszövetség nem újabb és további szakasza az üdvösség történetének, hanem maga a valóravált és jelenlévő üdvösség: Isten ítéletének vagy üdvözítő kegyelmének végső időszaka. Az emberiség Krisztus óta Istennel való kapcsolatának ebben az eszkatológiai valóságában él.

b) Kétségtelen azonban, hogy a kinyilatkoztatás krisztusi közvetítésének eszkatológiai jellege mellett egyházi jellege is van, ami annyit jelent, hogy ez a krisztusi közvetítés térben és időben, emberi közösségben és annak történeti életfolyamatában, tehát „egyházban” valósul meg.

Ennek bibliai megértésére elég, ha meggondoljuk, hogy Isten kinyilatkoztatása, maga az isteni ige éppen közlésének emberi módja miatt, az újszövetségben éppúgy, mint az ószövetségben, egyházat hoz létre. Isten Mózes és a próféták által ugyanis egy kiválasztott néphez fordul, s ezzel a néppel közli tanítását és parancsait, ezzel a néppel köt szövetséget és hűsége jutalmául ennek a népnek igéri meg az üdvösséget. Hasonlóképpen történt ez Krisztus által is. Krisztus is a néphez fordul s meghirdeti az ígéret beteljesülését: Isten országának evangéliumát. A nép vezetői azonban visszautasítják és megtagadják Messiásukat. Krisztus ekkor tizenkét új pátriárkát, az apostolokat választja ki, és köréjük gyűjti Isten új választott népét, az ő egyházát. Ezzel az új néppel közli az evangélium üdvözítő örömhírét, s megváltó vérével ezt a népet egyesíti új, végleges és örök szövetségben Istennel. Erre a népre árasztja ki Szentlelkét, hogy a Lélek — mintegy Krisztus szellemi helyetteseként — épségben megőrizze az egyházban, az apostolok és utódaik ajkán az evangéliumi ígét és — a világ végéig — általuk hirdesse a megváltás örömhírét. Mindebből nyilvánvaló, hogy Krisztus evangéliuma és

üdvösségszerző műve egyházat teremt és az egyházban el tovább: lényegében tehát egyházi jellegű.

Nos, az eszkatológiai és egyházi jelleg, mindkettő sajátosan meghatározza a kinyilatkoztatás krisztusi közvetítését. Úgy tűnik azonban, mintha a kettő kölcsönösen kizárná egymást: az eszkatológiai jelleg ugyanis az isteni megnyilatkozás időbeli és tartalmi beteljesedését, Isten országának eljöttét jelenti (ami minden történeti folyamat befejezése): az egyházi jelleg viszont arról tanúskodik, hogy a beteljesedett üdvösség egy növekvő és terjedő emberi közösség történeti életében, fokozatosan válik az emberiség közkincsévé. Mármost ez a kérdés: valóban kizárja-e egymást a krisztusi közvetítés eszkatológiai és egyházi jellege, s ha nem, akkor hogyan viszonyul egymáshoz a kettő, más szóval: milyen kapcsolat áll fenn Isten országa és az egyház között?

c) Itt jutunk el a krisztusi közvetítés szakramentális jellegéhez. De menjünk lépésről lépésre. Elsősorban szögezzük le, hogy az üdvösség jelen rendjében az eszkatológiai és az egyházi jelleg nem zárják ki egymást. Ennek nyilvánvaló oka az, hogy a Messiás ugyan beteljesítette az üdvözítő isteni kinyilatkoztatást, de Isten országát nem hozta el közénk annak külső, hatalmi megnyilvánulásaival, főleg nem a világítélet történeti folyamatot lezáró, eszkatológiai tetteivel. Ez annyit jelent, hogy az isteni üdvösség Krisztus által végérvényesen és teljesen megvalósult és jelen van ugyan a világban, de ez a jelenlét nem nyilvánvaló, hanem rejtett, láthatatlan, szellemi: *præ-sens in mysterio*. Isten országának kegyelmi erői láthatatlanul működnek abban a történeti folyamatban élő, látható emberi közösségben, az egyházban, amelyet éppen a kinyilatkoztatás krisztusi közvetítése teremtett meg.

Fölmerül tehát a kérdés, milyen viszonyban van Isten országának eszkatológiai-lelki valósága azzal az emberi lét történeti folyamatában élő egyházzal, amelyben valamiképpen megnyilvánul? Kétségtelen, hogy Isten országa nem azonos az egyházzal, hiszen nap mint nap könyörgünk: „Jöjjön el a te országod!“. De a krisztusi kinyilatkoztatás eszkatológiai jellegéből az sem kétséges, hogy Isten országának kegyelmi erői jelen vannak és működnek az egyházban: az egyház igehirdetésével és szentségeivel szüntelenül közvetíti az üdvösség ezen kegyelmi erőit. Nos, pontosan ez a közvetítő szerep határozza meg Isten országának és az egyháznak viszonyát: az egyház — amint az egyházzal szóló hittani rendelkezés mondja — Isten országának szakramentuma, szentsége ebben a világban. (1. p.) A szentség — hagyományos meghatározása szerint — jele és eszköze Isten kegyelmének. Ez áll az Egyház szakramentális mivoltára is: jele a világban Isten Krisztusban történt üdvözítő megnyilatkozásának, de ugyanakkor eszköze, hatékony közvetítője is a krisztusi üdvösség kegyelmének.

A krisztusi közvetítés eszkatológiai és egyházi jellege közti látszólagos ellentétet ez a szentségi jelleg oldja föl. Egyrészt ugyanis igaz az, hogy az

isteni üdvösség Krisztusban végérvényesen beteljesedett és teljes hatóerejével idotlenül jelen van a világon, másrészt azonban igaz az is, hogy ez a beteljesedett üdvösség végső hatásaiban még nem nyilvánul meg, hanem csak láthatatlan kegyelmi erői érvényesülnek az egyház életének történeti folyamatában. De pontosan ez az, ami a legjellemzőbb a beteljesedett üdvösség krisztusi közvetítésére: nem közvetlen megvalósulásában, hanem szentségi jelben elrejtve és e jel közvetítésével — *m y s t e r i o* — részesülünk az üdvösségben. A krisztusi közvetítés szentségi jellegét különben maga a megtestesülés és megváltás misztériuma határozza meg, hiszen Krisztus is emberségével nyilatkozta ki Istent, s halálával és föltámadásával szerezte meg üdvösségünket. Érthető tehát, hogy az üdvösség közvetítése a világban szintén emberi módon, emberi eszközök által történik, s ezen módnak és eszközöknek foglalatja az üdvösség és istenközösség evilági szakramentuma: az egyház. Az egyházban élve valóban részesülünk az istengyermekség, az isteni életközösség kegyelmében, de ez az élet „el van rejtve Krisztussal az Istenben”, s csak amikor Krisztus újra eljön isteni dicsőségében, akkor fog megnyilvánulni teljes mivoltában (vö. Kol 3,3-4).

Mármost, a mondottakat összefoglalva, kérdésünkre, hogyan közölte igéjét az Isten, úgy válaszolhatunk, hogy igéjében voltaképpen önmagát közölte Isten avégett, hogy az embert üdvözítse, de ezt az üdvösség történetének folyamán emberi módon tette; az üdvösség története Krisztusban teljesedett be, mert ő az Isten teljes és végérvényes megnyilatkozása a világban, de ő a forrása is az ebből a megnyilatkozásból eredő üdvösségnek és isteni életközösségnek; az egyházban lesz az ember részese ennek a krisztusi közvetítésnek, — ha nem is külső hatásaiban és végső megnyilvánulásában, de mindenképpen láthatatlan kegyelmi valóságában, amely az isteni üdvösség szentsége, jele és hatékony közvetítője a világban.

II. HOGYAN KELL ISTEN IGÉJÉT HIRDETNÜNK AZ EGYHÁZBAN ?

Az isteni kinyilatkoztatásról szóló zsinati tanítás főnti kifejtésének végeredménye az, hogy Isten üdvözítő igéjét ma az egyház közvetíti a világban. Ennek az egyházi közvetítésnek legsajátosabb módja nyilvánvalóan az igehirdetés, bibliai szóval, a *k e r y g m a*. Kérdésünk most éppen az, milyennek kell lennie ennek az egyházi igehirdetésnek, hogy valóban kerygma legyen, tehát hogy valóban Isten üdvözítő igéjét hirdesse és üdvösségre tápláló kenyerét nyújtsa az embereknek.

Válaszunk lényegében az, hogy az egyházi igehirdetés akkor tölti be rendeltetését, ha mind tartalmában, mind pedig módjában megfelel annak, amit hirdet: Isten igéjének. Most tehát az a feladatunk, hogy a fentiek alapján összegyűjtsük azokat a lényeges követelményeket, amelyeket Isten ígése az egyházi igehirdetés elé állít.

1. Mivel igéjével Isten önmagát közli avégett, hogy az embert üdvözítse, az egyházi igehirdetésnek is az a rendeltetése, hogy ezt az isteni üdvösséget,

vagyis magát az élő és igaz Istent közölje az emberrel, s ezzel személyes lelki kapcsolatot, valódi életközösséget teremtsen Isten és ember között. Ez gyakorlatban azt jelenti, hogy az igehirdetésnek elsősorban nem vallási tanításnak, vagy az erkölcsi életre és jócselekedetekre indító buzdításnak kell lennie, hanem a kinyilatkoztatott isteni üdvösséget kell meghirdetnie, amely itt és most megvalósul az ige hívő hallgatójának a lelkében. Az ilyen kerygma természeténél fogva egyszersmind vallási tanítás és erkölcsi oktatás is lesz, de valódi célja mégsem az, hogy vallási ismereteket közöljön, vagy erkölcsi felfogásunkat formálja, hanem az, hogy személyi kapcsolatba hozzon Istennel. Ez akkor történik meg, ha a hirdetett ige hitet kelt a lélekben, magábaszállásra és töredelemre indítja, ezáltal megigazulttá teszi, a megigazultság kegyelmét előkészíti vagy növeli benne. Az ilyen igehirdetés személyes és élő lelki közösséget teremt az emberszerető irgalmas Isten és az isteni igazságra és szeretetre, magára az élő Istenre éhező és szomjazó ember között.

Röviden: mivel a kinyilatkoztatás Isten üdvözítő, életközösségre hívó önközlése, az igehirdetés akkor tölti be rendeltetését, ha ennek az üdvözítő isteni életközösségnek közvetítője lesz.

2. Mivel igéjével Isten emberi módon, az üdvösség története folyamán közölte önmagát, és ezt a fokozatosan kibontakozó kinyilatkoztatását a biblia őrizte meg nekünk, az egyházi igehirdetésnek — amint a zsinati rendelkezés külön is kiemeli (1 K. 21) — a bibliában kell gyökereznie, s abból kell táplálkoznia.

Szögezzük le: a biblia nem maga az isteni kinyilatkoztatás. Isten ugyanis nem írott szóban, hanem emberi szellemben és történeti sorsban, főleg a választott nép őszövségi történetében és annak krisztusi beteljesedésében nyilatkoztatta ki magát. De ha nem is azonos a biblia a kinyilatkoztatással, annak mindenképpen hiteles írott dokumentuma, s mint sugalmazott „szent írás”, nem holt betűjével, hanem a választott nép, s később az egyház történetének élő szövetébe ágyazva, élő hagyományként tanúskodik az isteni kinyilatkoztatóról.

De hogyan függ össze az egyházi igehirdetés a bibliával és magával a kinyilatkoztatással? A fentiekből kitűnik, hogy az isteni kinyilatkoztatás három formában jelenik meg az üdvösség történetében: először mint maga a kinyilatkoztató történeti esemény vagy próféta, krisztusi, apostoli ige; másodsor mint ennek leírt dokumentuma, a szentírás; végül pedig mint az írott igének egyházi közvetítése, a hirdetett ige. Ez a három azonban belsőleg összetartozik, egyrészt mivel a hirdetett ige az írott igéből ered, az pedig a kinyilatkoztatott ige tanúja, másrészt mivel a kinyilatkoztatott igét az írott ige őrzi, s azon keresztül lesz ma is élő, hirdetett igévé. Összetartozásuk végső oka pedig az, hogy mindháromnak veleje voltaképpen az isteni szó, az

örök Ige, amelyben Isten önmagát mondja ki és önmagát közli teremtményével, avégett hogy üdvözítő életközösségébe vonja.

Röviden: mivel Isten az üdvösség történetében nyilatkoztatja ki magát, s ennek dokumentuma a biblia, az egyházi igehirdetés akkor tölti be rendeltetését, ha a bibliából táplálkozva közvetíti az ószövetségben kibontakozó és Krisztusban beteljesedő isteni nyilatkoztatást, magát az isteni életközösséget teremtő örök Igét.

3. Mivel Isten nyilatkoztatásának beteljesedése Krisztus, az egyházi igehirdetésnek ki kell emelnie, hogy az üdvösség történetében kibontakozó egész isteni nyilatkoztatás Krisztusra irányul és benne jut teljességére, s egyúttal közölnie is kell azt az üdvösséget, amit a krisztusi nyilatkoztatás valóra váltott.

Itt mindjárt meg kell jegyeznünk, hogy ma, a zsinatnak a nem-keresztény vallásokról szóló nyilatkozata után, már nem elégedhetünk meg azzal, hogy Krisztusban csak az ószövetségi üdvösségtörténet beteljesedését lássuk. Isten önkinyilatkoztatása, s ezzel az általános értelemben vett üdvőtörténet valójában magával a teremtés tényével kezdődik. A teremtés művében ugyanis az örök Ige, „a láthatatlan Isten képmása”, mint „minden teremtmény elsőszülöttje”, valamiképpen már testet öltött, mert Isten „benne teremtett mindent a mennyben és a földön: a láthatókat és a láthatatlanokat . . . Mindent általa és érte teremtett. Ő előbb van mindennél és minden benne áll fönn” (Kol 1, 15-17). Ez annyit jelent, hogy voltaképpen már magával a teremtéssel megkezdődik az isteni Ige „megtestesülése”, megnyilvánulása és nyilatkoztatása az anyagi világban, vagyis hogy Isten a teremtett létezés első pillanatától fogva közli magát teremtményével. De ez az isteni önközlés csak akkor válik teljessé, amikor az isteni Ige emberré lesz, és mind istenemberi személyében, mind pedig Isten iránti szerető engedelmességével, tudatos, önkéntes és maradéktalan önátadásával végleg megvalósítja a teremtő Isten eredeti szándékát: az ember teljes részesedését az isteni élet közösségében.

Az egyházi igehirdetésben tehát kifejezésre kell jutnia, hogy Krisztusnak nemcsak sajátosan vallási, hanem egyetemesen emberi, központi szerepe van a teremtett lét rendjében: az ő istenemberi személyében találkozik a teremtés és a megváltás rendje, az ő üdvösségszerző művében teljesül be mind az általános, mind pedig a sajátos üdvösségtörténet, az ő megdicsőült emberségében valósul meg Isten és ember életközössége. „Úgy tetszett az Atyának, hogy benne lakjék az egész teljesség, s hogy általa békítsen ki magával mindent, ami akár a földön, akár a mennyben van, azzal hogy keresztjének vérével békességet szerzett mindennek” (Kol 1, 19-20).

De kifejezésre kell jutnia igehirdetésünkben annak a ténynek is, hogy Krisztus által és Krisztusban a hívő ember is részese lesz ennek az isteni teljességnek: emberi és keresztényi élethivatásunk végeredményben az, hogy a krisztusi igéből és szentségből szüntelenül újjászületve, belső emberré

váljunk, egyre jobban megismerjük és megéljük Krisztus minden ismeretet fölülmúló szeretetét, s ezáltal beteljük Isten egész teljességével (vö. Ef 3, 17-19).

Röviden: mivel az isteni kinyilatkoztatás beteljesedése Krisztus, az egyházi igehirdetés akkor tölti be rendeltetését, ha kifejezésre juttatja, hogy Krisztus váltotta valóra a teremtő Isten eredeti szándékát: az ember teljes életközösségét Istennel, és hogy Krisztus által és Krisztusban a hívő ember részese is lesz ennek az istenközösségnek.

4. Mivel az isteni kinyilatkoztatás krisztusi közvetítése kettős, eszkatológiai és egyszersmind egyházi-szakramentális jellegű, igehirdetésünknek meg kell őriznie a krisztusi közvetítésnek ezt a két, egymást kölcsönösen kiegészítő dimenzióját.

Igehirdetésünk akkor őrzi meg eszkatológiai dimenzióját, ha nemcsak azt juttatja kifejezésre, hogy Krisztus beteljesítette az isteni kinyilatkoztatást, és hogy általa a hívő ember is részese lesz ennek a krisztusi teljességnek, hanem azt is, hogy ez a részesülés éppen az igehirdetés által történik, amely itt és most jelenvalóvá teszi az isteni kinyilatkoztatást és közvetíti az üdvösség kegyelmi erőt. Igehirdetésünknek választás elé kell állítania az embert: ha hittal elfogadja az isteni ígét, az megigazultá teszi, vagy növeli benne a megigazultság kegyelmét; ha nem fogadja el, akkor ítéletére válik.

Ez az eszkatológiai dimenzió azonban csak akkor juthat érvényre igehirdetésünkben, ha teljesen tudatában vagyunk annak, hogy a jelenben hirdetett ige csak szakramentális eszköze az isteni ígének. Az igehirdetés feladata ugyanis az, hogy az írott ige alapján magát a kinyilatkoztatott ígét közvetítse, de éppen e közvetítés eszkatológiai jellege miatt nem úgy, mint valami megszűnt, múltban elhangzott tanítást, hanem mint az Istennek az emberi szó által itt és most fölhangzó tulajdon ígését. Végeredményben tehát Isten a mi igehirdetésünket, mint hatékony szentségi jelet használja föl arra, hogy üdvözítő szavát kimondja az emberi lélekben. Ennek a szónak eszkatológiai dimenziója van, mert krisztusi közvetítésében végérvényes meghirdetése a teljes üdvösségnek, de ez az eszkatológiai dimenzió az egyházi-szakramentális dimenzióban válik itt és most ható kegyelmi erővé, mivel nem közvetlen isteni valóságában, hanem az egyházi igehirdetés és az igehirdető emberi szava által szól hozzánk.

Ebből nyilvánvaló, hogy mekkora az egyházi igehirdetés felelőssége, hiszen „Isten Krisztusban kiengesztelődött a világgal . . . s ránk bízta a kiengesztelés ígését. Tehát Krisztus követségében járunk: Isten maga buzdít általunk” (2 Kor 5, 19-20). De annak a követelménynek fontossága is nyilvánvaló, hogy a pap elmélkedve tanulmányozza a bibliát, nehogy „Isten ígésének lélektelen hirdetője legyen külsőleg, mivel nem hallgatója belsőleg”.

Röviden: mivel az isteni kinyilatkoztatás krisztusi közvetítésének kettős, eszkatológiai és egyszersmind egyházi-szakramentális jellege van, igehirdeté-

sünk akkor tölti be hivatását, ha kegyelmi hatóerejű szakramentális jele és közvetítője lesz az üdvözítő isteni ígérek, vagyis itt és most közli a Krisztusban beteljesedett isteni életközösséget.

+

Befejezésül a zsinati tanításnak még csak egy mélyen emberi és lényegesen bibliai szempontjára hívjuk föl a figyelmet. A zsinati rendelkezésben azt olvassuk, hogy Isten „szeretetének gazdagságából mint barátaihoz szól az emberekhez, társalog velük, hogy őket meghívja és befogadja a saját közösségébe”. (IK, 2) Nos, ha az emberszerető Istennek ez a baráti szava szólal meg igehirdetésünkben, akkor minden bizonnyal „a hit engedelmességgel” (Róm 16, 26) fognak válaszolni hallgatóink az isteni szóra, s megtalálják benne életük végső értelmét: az életközösséget Krisztusban Istennel.

Norbert Lohfink

A SZENTÍRÁS MEGÉRTÉSE

Hogyan lesz a modern embernek hozzáférhetővé a Biblia?

A Biblia igen régi könyv. Ez egymagában is vonzóvá teheti bizonyos embereknek, másoknál viszont megnehezíti a hozzáférhetőséget. Ezeknek a Biblia közelebbi megismeréskor végtelenül idegennek, tájékozatlannak, sőt tévesnek tűnhetik. Megrémülnek, milyen kevés egyezik meg benne a mi tudásunkkal és világvégünkkel; milyen kevésse felelnek meg szenvedélyei a mi életérzésünknek; milyen áthatolhatatlanok számunkra bizonyos ábrázolásmódjai. Mindannyiunkat mélységesen elidegeníthetnek az Ószövetségben az Isten nevében viselt háborúk, az átokszóltárok és a remény földies jellege. Súlyosbítja az ilyen jellegű nehézségeket, hogy a Bibliát rendesen nem úgy olvassuk, mint akármelyik más régi könyvet, hanem mint Isten ígését, amelytől nem tévedést várunk és azt sem, hogy ilyen kevés köze legyen hozzánk.

Ezt a nehézséget nemcsak türelemmel, kitartással és hittel kell legyőzni, hanem tájékozódással és világos elvekkel is. Azért a következőkben részletesen beszélünk erről. Egy alapvető jellegű tisztázással kezdjük.

A Biblia:

Isten szava mint emberi szó

Pál az Ószövetség könyveit „Istentől ihletett írásoknak” nevezi (2 Tim 3, 16). Péter második levelében olvassuk: „Emberi elhatározásból sohasem született jövendölés, hanem a Szentlélektől sugallva, Isten megbízásából